

Sağlık Çalışanlarının Sanal Kaytarma Davranışlarının İncelenmesi: Bir Üniversite Hastanesi Örneği

Examining the Cyberloafing Behaviors of Health Professionals: A University Hospital Case

Arş. Gör. Duygu Ürek - Arş. Gör. İpek Bilgin Demir - Doç. Dr. Özgür Uğurluoğlu

Başvuru Tarihi: 02.07.2016

Kabul Tarihi: 14.11.2017

Öz

Bu araştırmanın amacı; sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı sergileme eğilimlerini belirlemek ve bu davranışların çeşitli bireysel, demografik ve işyerinde bilgisayar ile internet kullanımına yönelik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda bir üniversite hastanesinde görev yapan 259 sağlık çalışanından toplanan veriler değerlendirilmiştir. Yapılan analizler; sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışlarının düşük seviyede olduğunu ve çalışanların sanal kaytarma davranışı alt boyutlarının yaş, cinsiyet, medeni durum, bilgisayar kullanım yılı ve işyerinde internete erişmek için kullanılan araçlar açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanal Kaytarma Davranışı, Sağlık Çalışanları, Hastane

Abstract

This study aims to determine health professionals' tendencies to exhibit cyberloafing and reveal whether or not these behaviours vary by personal, demographic and computer and internet usage characteristics. To

this end, the data obtained from 259 health professionals working in an university hospital have been evaluated. The results indicate that health professionals have a low cyberloafing level and there are statistically significant differences between cyberloafing sub-dimensions by age, gender, marital status, the year of computer usage and devices used to access the internet in the workplace.

Keywords: Cyberloafing, Health Professionals, Hospital

Giriş

Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte internet kullanımı hayatın her alanında yer alma-ya başlamıştır. Çalışma ortamlarında da internetin yaygın olarak kullanımı bilgiye erişimi ve iletişimi kolaylaştırarak işlerin daha hızlı ve etkili şekilde gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Ancak bu gelişmeler çalışanların interneti iş dışı amaçlarla kullanmaları durumunda işleri kolaylaştırma ve iletişimi hızlandırmanın yanı sıra zaman kaybına da sebep olabilmektedir. İnternetin işe yönelik amaçlardan ziyade

Arş. Gör. Duygu Ürek, Hacettepe Üniversitesi İİBF, dyg.urek@gmail.com

Arş. Gör. İpek Bilgin Demir, Hacettepe Üniversitesi İİBF, ipekbilginn@gmail.com

Doç. Dr. Özgür Uğurluoğlu, Hacettepe Üniversitesi İİBF, ougurlu@hacettepe.edu.tr

kişisel amaçlı olarak kullanılması çalışanların verimliliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum literatürde sanal kaytarma (siber aylaklık) kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Lim (2002, s.677) "sanal kaytarma" kavramını çalışanların çalışma saatleri içerisinde kişisel amaçlar için işle ilgili olmayan web sitelerini ziyaret etmek ve kişisel e-postalarını kontrol etmek için kurumlarının internet erişimini kullanma davranışları olarak tanımlamakta ve bu davranışların çalışanları asıl görevlerini yerine getirmekten ve tamamlamaktan uzaklaştırdığı için zamanın verimsiz kullanımına yol açtığını ileri sürmektedir. Blanchard ve Henle (2008, s.1067) ise sanal kaytarmayı kısaca, işyerindeyken e-posta ve internetin kişisel amaçlarla kullanımı olarak ifade etmektedir. Henle ve diğerlerine göre (2009, s. 902) sanal kaytarma örnekleri resim ya da mizah içeren e-postaların gönderilmesi, online alışveriş yapma, müzik indirme, haber gruplarını takip etme, sohbet odalarına katılma, blog sitelerini ziyaret etme, anlık mesajlaşma ve online oyun oynama gibi davranışları içermektedir.

Sanal kaytarmanın potansiyel zararlı etkileri göz önüne alındığında, yöneticilerin bu olguya önem veremeleri zorunlu bir hal almaktadır. Çoğu örgüt, çalışanların sanal kaytarma davranışlarını önlemek amacıyla internet kullanımına yönelik kontrol politikası uygulamaktadır. Ancak ne yazık ki, bu politikalar çok etkili görülmemektedirler (Henle vd., 2009, s.908). Ugrin ve Pearson (2013, s.812) da sanal kaytarmanın birçok örgüt için yaygın bir sorun haline geldiğini ve çalışanların internet kullanımını izlemek ve iş dışı internet kullanım davranışlarını tespit etmek için kontrol mekanizmalarının bu davranışların azaltılmasında etkili bir yol olabileceğini iddia etmektedir.

Çalışanların interneti amacının dışında kullanması örgütlere önemli derecede maliyet yaratmakta ve çalışanların verimliliğini etkilemektedir. İnternet erişimiyle birlikte üretimden sapma yeni bir hal almıştır. Çalışanlar işyerinde kişisel ilgileri ve amaçları için web sitelerinde sörf yaparken aynı zamanda sıkı bir şekilde çalışıyor gibi görünebilmektedirler. Sanal kaytarma yapan çalışanlar için yemeklerini ya da molalarını uzun tutan çalışanlar gibi ofis dışında olmaya gerek yoktur. Bu çalışanlar internette bir web sitesinden diğerine dolaşırken farkında olmadan çok fazla vakit geçirebilmektedirler. Hatta sanal kaytarma davranışında bulunan çalışanlar örgütü yasal yükümlülükler

ve bilgisayar virüsü gibi durumlara da maruz bırakabilmektedir. Bu faktörler sanal kaytarmanın örgütler için diğer kaytarma türlerinden daha büyük bir tehdit olduğunu göstermektedir (Lim ve Teo, 2005, ss.1082-1083). Ancak internetin iş dışı kişisel amaçlarla kullanımını her zaman ciddi anlamda zararlı bir davranış olarak değerlendirilmemektedir. Özellikle belirli süreyle sınırlandırılan kişisel e-posta almak ve göndermek ya da haber sitesini ziyaret ederek başlıkları kontrol etmek gibi davranışlar önemsiz sanal kaytarma olarak düşünülebilmektedir. Diğer taraftan daha fazla zaman alan ve verimliliği azaltan online alışveriş, işyeri için uygun olmayan online bahis oyunları ya da kurumu yasal sorumluluklara maruz bırakan müzik indirilmesi gibi davranışlar ise önemli (ciddi) sanal kaytarma davranışları olarak nitelendirilmektedir (Blanchard ve Henle, 2008, s.1068).

Tüm sektörlerde olduğu gibi sağlık sektöründe de çalışanların iş dışı internet kullanımını davranışlarının incelenmesi ve örgütler tarafından kontrol altına alınarak yararlı hale dönüştürülmeye çalışılması bir ihtiyaç halini almıştır. Ancak sağlık alanı açısından bakıldığında sağlık çalışanlarının işyerlerinde kişisel amaçlı olarak internet kullanımlarıyla ilgili olarak sınırlı sayıda çalışma yapıldığı söylenebilir. Bunlardan; New York'ta 439 sağlık çalışanı üzerinde yapılan bir çalışmada, katılımcılara cep telefonu kullanımlarıyla ilgili olarak dikkatlerinin dağılıp dağılmadığı sorulduğunda; katılımcıların % 92,7'sinin işlem esnasında cep telefonu kullanmalarının dikkatlerini dağıtmadığını ve performanslarının negatif olarak etkilenmediğini, katılımcıların % 98'si işlem esnasında cep telefonlarına atfedilebilecek herhangi bir hata yapmadıklarını, ancak katılımcıların % 34,5'i işlem esnasında cep telefonu nedeniyle başka bir sağlık çalışanının dikkatinin dağıldığına tanıklık ettiklerini ifade etmişlerdir. Elde edilen bu bulgular; bazı sağlık çalışanlarının çalışırken cep telefonu kullanmanın tehlike yaratabileceğinin farkında olduklarını, bazılarının ise kendi performanslarının nasıl azaldığıyla ilgili yeterli farkındalığa sahip olmadıklarını göstermektedir (Smith ve diğerleri, 2011, s.377). New York'ta bir üniversiteyle afiliye olan eğitim araştırma hastanesinde görev yapan 156 hekim üzerinde yapılan başka bir çalışmada; asistan hekimlerin % 19'unun, uzman doktorların ise % 12'sinin akıllı telefonların dikkatlerini dağıtması nedeniyle hastanın durumuyla ilgili önemli bilgileri gözden kaçırdıklarını ifade ettikleri bulunmuştur (Katz-Sidlow vd., 2012, s. 595).

Sağlık bakım kalitesini iyileştirmeye çalışan ve bu konuda bilimsel araştırmalar yürüten ve kar amacı gütmeyen bir organizasyon olan ECRI (Emergency Care Research Institute, 2012, s.1)'in yayınladığı "Top 10 Health Technology Hazards for 2013" başlıklı raporda sağlık teknolojisi kaynaklı tehlikeler sıralanmıştır. "Sağlık hizmeti sunucularının akıllı telefonlar ve diğer mobil cihazlar tarafından dikkatlerinin dağıtılması" da ilk 10 tehlike arasında yer almaktadır. Enstitü yayınladığı raporda bu tehlikeyle ilgili olarak, hasta yerine mobil cihazların ekranlarına odaklanan sağlık hizmeti sunucularının hastanın durumu ile ilgili olarak ipuçlarını kaçırabileceklerini ifade etmiştir. Raporda ayrıca hastadan ziyade mobil cihazlara odaklanmanın; hastaların almış oldukları bakımın kalitesini sorgulamalarına, hastaların sağlık hizmeti sunucularından doğru hizmet alıp almadıklarını ve sağlık hizmeti sunucularının kendilerinden ziyade alakasız işlerle meşgul olup olmadıkları konusunda endişe duymalarına da neden olabileceği belirtilmiştir (ECRI, 2012, ss.21-22). Academy of Medical Surgical'a üye olan 825 hemşire üzerinde yapılan bir araştırmada; katılımcıların % 13'ü her zaman, % 29,6'sı sık sık, % 44,6'sı ise bazen akıllı telefonların çalışma saatleri içerisinde ciddi bir dikkat dağıtma aracı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca katılımcıların % 69,5'i çalışma saatleri esnasında kişisel cep telefonu kullanımının hasta bakımı üzerinde negatif etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir (McBride vd, 2015a, s.1).

Literatürde iş dışı internet kullanımıyla ilgili yürütülen çalışmalardan yola çıkarak; akıllı telefon, tablet, bilgisayar gibi cihazların bir taraftan sağlık çalışanlarının hasta bilgilerine, araştırma sonuçlarına ve tıbbi bilgilere erişimlerini kolaylaştırırken diğer taraftan dikkatlerini kolayca dağıtabildikleri sonucuna ulaşılabilir. Bu nedenle; sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışlarının incelenmesi ve bu davranışlar üzerinde etkili olabilecek çeşitli bireysel ve bilgisayar ve internet kullanımına ilişkin değişkenlerin ortaya konulması, bu konuda önlem almak isteyen yöneticilere değerli veriler sağlayabilir.

Metodoloji

Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu araştırmanın amacı; sağlık çalışanlarının sergiledikleri sanal kaytarma davranışlarını belirlemek ve bu davranışların çeşitli bireysel, demografik ve işye-

rinde bilgisayar ile internet kullanımına yönelik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda araştırma kapsamında ilgili literatür incelenerek oluşturulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H₁: Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları bireysel özelliklerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{1a}: Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{1b}: Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{1c}: Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{1d}: Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{1e}: Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları hastanedeki göreve göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{1f}: Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları yönetsel pozisyonun olup olmamasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{1g}: Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları toplam çalışma süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H₂: Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları işyerinde bilgisayar ve internet kullanımına yönelik özelliklerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{2a}: Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları bilgisayar kullanma yılına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{2b}: Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları internet kullanma yılına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{2c} : Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları işyerinde kullanılan bilgisayarın internet bağlantısının olup olmamasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{2d} : Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları işyerinde kullanılan bilgisayarın diğer çalışanlarla paylaşılma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{2e} : Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutları çalışma alanının türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket formu kullanılmıştır. Söz konusu anket formunun ilk bölümünde bireysel, demografik ve işyerinde bilgisayar ile internet kullanımına ilişkin özellikleri belirlemeye yönelik 17 soru yer almaktadır. İkinci bölümünde ise, 22 maddeden oluşan Sanal Kaytarma Ölçeği yer almaktadır. Bu ölçek Blanchard ve Henle (2008) tarafından geliştirilmiş olup önemli sanal kaytarma ve önemsiz sanal kaytarma olmak üzere 2 boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte yer alan ifadeler “Hiç (1)” ile “Her zaman (5)” arasında değişen 5’li Likert tipindedir. Anket formunun uygulanmasında yüz yüze görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın yürütülebilmesi için gerekli olan etik kurul izinleri alınmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evrenini; Ankara merkezinde faaliyet gösteren bir üniversiteye bağlı özel dal hastanesinde, 22.05.2016 - 29.05.2016 tarihleri arasında fiili olarak çalışan 388 kişi (68 hekim, 160 hemşire ve 160 idari ve diğer sağlık personeli) oluşturmaktadır. Araştırmanın yürütüldüğü tarihlerde; herhangi bir nedenden dolayı (hastalık, doğum, yıllık izin vb.) izinli olma, vardiya değişimi ve araştırmayı katılmayı istememe gibi nedenlerden dolayı 259 sağlık çalışanından cevap alınabilmiştir. Toplanan anket formları arasında eksik doldurulan herhangi bir form bulunmamaktadır ve geri dönüş oranı % 66,75 olarak hesaplanmıştır.

Veri Analizi

Araştırmada tüm istatistiksel analizler SPSS 21.0 kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Öncelikle araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının bireysel, demografik ve işyerinde bilgisayar ile internet kullanımına yönelik özellikleriyle ilgili tanımlayıcı bulguları ortaya koy-

mak için frekans ve yüzdelerden faydalanılmıştır. Daha sonra sanal kaytarma ölçeğinin açıklayıcı faktör analizi yapılmış ve bu ölçeğe ilişkin tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışlarına ilişkin alt boyutların bireysel, demografik ve işyerinde bilgisayar ile internet kullanımına yönelik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla ise iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunması durumunda ise; anlamlılığın hangi gruptan kaynaklandığını bulmak amacıyla Scheffe Testi’nden faydalanılmıştır. Yapılan tüm istatistiksel testlerde alfa düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Sanal Kaytarma Ölçeği Faktör Analizi

Araştırmada kullanılan Sanal Kaytarma Ölçeği’nin boyutlarını kontrol etmek amacıyla açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda faktör analizine uygunluğun ve örneklem yeterliliğinin belirlenmesinde kullanılan KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri 0,87 olarak bulunmuştur. Literatürde KMO değerinin 0,60’ın üzerinde olması yeterli bulunduğundan (Alpar, 2013, s.294) elde edilen bu değer kabul edilebilirdir. Korelasyon matrisinin birim matrise eşit olup olmadığını incelenmesinde kullanılan (Alpar, 2013, s.292) Bartlett Küresellik Testi sonucunda Ki-kare istatistiği 2177,143 olarak tespit edilmiş olup bu değer istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2 = 2177,143$, sd: 171, $p < 0,001$).

22 madde olarak faktör analizine dâhil edilen ölçeğe, en iyi modelin elde edilebilmesi için çeşitli rotasyonlar yapılmış ve faktör yükleri 0,50’den düşük olan 3 madde (madde 8, 9 ve 19) analiz dışı bırakılmıştır. Kalan 19 madde Tablo 1’de görüldüğü gibi önemli ve önemsiz sanal kaytarma olmak üzere iki faktörlü bir yapı oluşturmuştur. Bu iki faktörlü yapı ulusal ve uluslararası literatürle de uyum göstermekte olup (Blanchard ve Henle, 2008; Kaplan ve Çetinkaya, 2014; Candan ve İnce, 2016) iki faktörün toplam varyansı açıklama yüzdesi 48,2 olarak bulunmuştur.

Bu çalışmada, araştırma kapsamındaki 259 sağlık çalışanının sanal kaytarma davranışı alt boyutlarına verdikleri yanıtlar üzerinden hesaplanan Cronbach Alfa katsayıları; önemli ve önemsiz sanal kaytarma alt

boyutlarının her biri için 0,85 ve ölçeğin tümü için ise 0,89 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre hesaplanan güvenilirlik değerlerinin 0,70'in üzerinde olması

yeterli kabul edildiğinden (Hair vd, 2010, s.124) sanal kaytarma ölçeğinin önemli bir güvenilirlik standardına sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 1. Sanal Kaytarma Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör Yükleri
Faktör 1. Önemli Sanal Kaytarma (Açıklanan Varyans: 25,171)	
20. Bahis sitelerini ziyaret etmek	0,732
22. Yetişkin sitelerini görüntülemek	0,723
10. Müzayede sitelerini online ziyaret etmek	0,692
13. Online sohbet odalarına katılmak	0,675
12. Online oyunlara katılmak	0,664
6. Sporla ilgili siteleri görüntülemek	0,632
21. Blog okumak	0,594
18. İnternette film ya da müzik indirmek	0,587
4. Yatırımla ilgili siteleri ziyaret etmek	0,571
Faktör 2. Önemsiz Sanal Kaytarma (Açıklanan Varyans: 23,071)	
7. İşle ilgili olmayan e-mail almak	0,781
2. İşle ilgili olmayan e-mail göndermek	0,766
1. İşle ilgili olmayan e-mailleri kontrol etmek	0,754
5. İşle ilgili olmayan kişisel bilgileri kontrol etmek	0,702
3. Genel haber sitelerini ziyaret etmek	0,609
11. İnternet üzerinden anlık ileti almak ve göndermek	0,602
14. Gazete veya bültenleri ziyaret etmek	0,542
17. Kişisel web sayfasını kontrol etmek	0,534
15. Tatil/seyahat rezervasyonu yapmak	0,503
Kaiser-Meyer-Olkin: 0,870	sd: 171
p < 0,001	Barlett Küresellik Testi Ki Kare: 2177,143
Açıklanan Toplam Varyans: 48,242	

Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının % 66,4'ü kadın, % 53,7'si ise evlidir. Çalışanların % 57,1'i 32 yaş ve altında, % 62,9'unun şu anki iş yerinde çalışma süresi ise 8 yıl ve altındadır. Çalışanların % 29,7'si lisans öncesi derecesinde (lise ve ön lisans) eğitime sahipken, % 49,1'inin lisans ve % 21,2'sinin ise lisansüstü eğitim derecesi bulunmaktadır. Katılımcıların % 20,5'i hekim, % 21,2'si hemşire, % 37,1'i diğer sağlık personeli ve % 21,2'si de idari personel olarak görev yapmaktadır. Katılımcıların % 12'si şu an görev yaptıkları kurumda yönetsel bir pozisyonlarının bulunduğunu belirtmiştir. Bu bulgular Tablo 2'de yer almaktadır.

Katılımcıların işyerinde bilgisayar ve internet kullanımına ilişkin özellikleri ile ilgili elde edilen tanımlayıcı bulgular Tablo 3'te yer almaktadır. Buna göre katılımcıların % 50,6'sı 14 yıldan daha uzun süredir bilgisayar kullanırken; % 63,7'si 11 yıl ve daha az süreyle internet kullanmaktadır. Sağlık çalışanlarının % 80,7'sinin işyerinde kullandığı bilgisayarda internet bağlantısı bulunmaktadır. Katılımcıların % 66'sı iş dışı internet kullanımının işteki üretkenliklerini artırdığını düşünmektedir. Sağlık çalışanlarına çalışma saatleri içerisinde iş dışı internet kullanımına ne kadar vakit ayırdıkları sorulduğunda; % 62,9'unun 1 saatten az, % 27,8'inin 1-3 saat, % 6,6'sının 3-5 saat ve % 2,7'sinin ise 5 saatten fazla zaman ayırdıkları

Tablo 2. Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri

Değişkenler		Sayı	%
Cinsiyet	<i>Kadın</i>	172	66,4
	<i>Erkek</i>	87	33,6
Yaş	≤ 32	148	57,1
	≥ 33	111	42,9
Medeni Durum	<i>Evli</i>	139	53,7
	<i>Bekâr</i>	120	46,3
Eğitim Durumu	<i>Lisans Öncesi</i>	77	29,7
	<i>Lisans</i>	127	49,1
	<i>Lisansüstü</i>	55	21,2
Hastanedeki Görev	<i>Hekim</i>	53	20,5
	<i>Hemşire</i>	55	21,2
	<i>Diğer Sağlık Personeli</i>	96	37,1
	<i>İdari Personel</i>	55	21,2
Yönetmel Pozisyon	<i>Var</i>	31	12,0
	<i>Yok</i>	228	88,0
Şu Anki İşyerinde Çalışma Yılı	≤ 8 yıl	163	62,9
	> 8 yıl	96	37,1
TOPLAM		259	100,0

sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma saatleri içerisinde internetin kişisel amaçlı kullanımının kabul edilebilir olduğunu düşünen çalışanların oranı ise % 64,1'dir.

Araştırmada katılımcılara iş yerlerinde internete erişmek için hangi araçları kullandıkları sorulmuş ve % 40,9'unun sadece şahsi araçlarını (cep telefonu, tablet vb.), % 6,6'sının sadece işyeri bilgisayarını ve % 51,7'sinin ise hem işyeri bilgisayarı hem de şahsi araçlarını kullandığı tespit edilmiştir. Katılımcıların % 0,8' i ise işyerinde internete erişmek için herhangi bir araç kullanmadığını ifade etmiştir. İşyerindeki bilgisayar kullanım ve paylaşım durumlarına bakıldığında katılımcıların % 47,9'u birden fazla bilgisayar kullanırken; % 72,2'si de kullandıkları bilgisayarı diğer çalışanlarla paylaşmaktadır. Araştırmanın yapıldığı hastanedeki çalışma ofisleri tek kişilik ve paylaşılan ofisler şeklinde tasarlanmıştır ve katılımcıların % 80,3'ü paylaşılan ofiste çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışına ilişkin ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında en yüksek ortalamaya sahip maddeler arasında; "Genel haber sitelerini ziyaret etmek" ($2,90 \pm 1,16$), "Gazete veya bültenleri ziyaret etmek" ($2,80 \pm 1,19$) ve "İşle ilgili olmayan kişisel bilgileri kontrol etmek" ($2,61 \pm 1,21$) gibi maddeler yer almaktadır. En düşük ortalamaya sahip maddeler arasında ise "Bahis sitelerini ziyaret etmek" ($1,23 \pm 0,69$), "Müzayede sitelerini online ziyaret etmek" ($1,31 \pm 0,70$) ve "Online sohbet odalarına katılmak" ($1,35 \pm 0,81$) gibi maddeler bulunmaktadır. Katılımcıların önemli sanal kaytarma davranışı alt boyutu ortalamaları $1,58 \pm 0,65$, önemsiz sanal kaytarma davranışı alt boyutu ortalamaları $2,47 \pm 0,79$ ve genel sanal kaytarma davranışı ortalamaları ise $2,01 \pm 0,63$ olarak bulunmuştur (bkz. Tablo 4.).

Tablo 3. Katılımcıların Bilgisayar ve İnternet Kullanımına Yönelik Tanımlayıcı Bulgular

Değişkenler		Sayı	%
Bilgisayar Kullanım Yılı	≤ 14 yıl	128	49,4
	> 14 yıl	131	50,6
İnternet Kullanım Yılı	≤ 11 yıl	165	63,7
	> 11 yıl	94	36,3
İşyerindeki Bilgisayarın İnternet Bağlantısı	Var	209	80,7
	Yok	50	19,3
İş Dışı İnternet Kullanımının İşteki Üretkenliği Artırma Durumu	Artırıyor	171	66,0
	Artırmıyor	88	34,0
İşyerinde İş Dışı İnternet Kullanımı İçin Ayrılan Zaman	1 saatten az	163	62,9
	1-3 saat	72	27,8
	3-5 saat	17	6,6
	5 saatten fazla	7	2,7
Çalışma Saatlerinde İnternetin Kişisel Amaçlı Kullanımının Kabul Edilebilirliği	Kabul edilebilir	166	64,1
	Kabul edilemez	93	35,9
İşyerinde İnternete Erişmek İçin Kullanılan Araçlar	İşyeri Bilgisayarı	17	6,6
	Şahsi Araçlar (cep telefonu, tablet vb.)	106	40,9
	İşyeri bilgisayarı ve şahsi araçlar	134	51,7
	Hiçbiri	2	0,8
İşyerinde Birden Fazla Bilgisayar Kullanma Durumu	Evet	124	47,9
	Hayır	135	52,1
İşyeri Bilgisayarının Diğer Çalışanlarla Paylaşılma Durumu	Paylaşıyor	187	72,2
	Paylaşılmıyor	72	27,8
Çalışma Alanı	Tek kişilik ofis	51	19,7
	Paylaşılan ofis	208	80,3
TOPLAM		259	100,0

Tablo 4. Sanal Kayıtma Ölçeğine İlişkin İfadelerin Ortalama ve Standart Sapmaları

Sanal Kayıtma Ölçeği İfadeleri	Ort.	SS
Genel haber sitelerini ziyaret etmek	2,90	1,16
Gazete veya bültenleri ziyaret etmek	2,80	1,19
İşle ilgili olmayan kişisel bilgileri kontrol etmek	2,61	1,21
İnternet üzerinden anlık ileti almak ve göndermek	2,60	1,28
İşle ilgili olmayan e-mailleri kontrol etmek	2,54	1,11
İşle ilgili olmayan e-mail almak	2,44	1,12
İşle ilgili olmayan e-mail göndermek	2,24	1,05
Kişisel web sayfasını kontrol etmek	2,19	1,29
İnternette film ya da müzik indirmek	1,92	1,30
Tatil/seyahat rezervasyonu yapmak	1,85	1,15
Blog okumak	1,83	1,11
Sporla ilgili siteleri görüntülemek	1,80	1,08
Sanal toplulukları ziyaret etmek	1,76	1,08
Online oyunlara katılmak	1,59	1,09
Yatırımla ilgili siteleri ziyaret etmek	1,59	0,95
Yetişkin sitelerini görüntülemek	1,42	0,88
Online sohbet odalarına katılmak	1,35	0,81
Müzayede sitelerini online ziyaret etmek	1,31	0,70
Bahis sitelerini ziyaret etmek	1,23	0,69
Önemli Sanal Kayıtma Ortalaması	1,58	0,65
Önemsiz Sanal Kayıtma Ortalaması	2,47	0,79
Genel Ortalama	2,01	0,63

Hipotezlere İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutlarını bireysel (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, hastanedeki görev, yönetsel pozisyonun olup olmaması ve toplam çalışma süresi) ve işyerinde bilgisayar ve internet kullanımlarına yönelik (bilgisayar kullanma yılı, internet kullanma yılı, işyerinde kullanılan bilgisayarın internet bağlantısının olup olmaması, işyerinde kullanılan bilgisayarın diğer çalışanlarla paylaşılma durumu ve çalışma alanının türü) özelliklerine göre karşılaştıran test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5'te sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutlarını bireysel özelliklere göre karşılaştıran test sonuçları görülmektedir. Buna göre sağlık çalışanlarının önemli sanal kaytarma davranışlarının

yaş ($t=4,389$; $p<0,001$), cinsiyet ($t=-3,010$; $p=0,003$) ve medeni durum ($t=3,962$; $p<0,001$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre; 32 yaş ve altındaki katılımcıların önemli sanal kaytarma davranışı ortalamaları ($1,73 \pm 0,69$) 33 yaş ve üzerindeki katılımcıların ortalamalarına ($1,38 \pm 0,53$) göre, erkeklerin önemli sanal kaytarma davranışı ortalamaları ($1,75 \pm 0,73$) kadınların ortalamalarına ($1,50 \pm 0,58$) göre ve bekâr katılımcıların önemli sanal kaytarma davranışı ortalamaları ($1,75 \pm 0,69$) ise evlilerin ortalamalarına ($1,44 \pm 0,57$) göre daha yüksek bulunmuştur. Katılımcıların önemli sanal kaytarma davranışı ortalamaları bu araştırma kapsamında incelenen eğitim durumu, hastanedeki görev, çalışma süresi ve yönetsel pozisyonun olup olmaması durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Bireysel Değişkenlere Göre Sanal Kaytarma Alt Boyutlarına İlişkin Puanları

Değişkenler	Önemli Sanal Kaytarma		Önemsiz Sanal Kaytarma	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
<i>Yaş (yıl)</i>				
≤ 32	1,73	0,69	2,58	0,78
≥ 33	1,38	0,53	2,30	0,78
	$t=4,389$; $p<0,001$		$t=2,895$; $p=0,004$	
<i>Cinsiyet</i>				
Kadın	1,50	0,58	2,39	0,74
Erkek	1,75	0,73	2,61	0,86
	$t=-3,010$; $p=0,003$		$t=-2,174$; $p=0,031$	
<i>Medeni Durum</i>				
Evli	1,44	0,57	2,38	0,85
Bekâr	1,75	0,69	2,56	0,70
	$t=3,962$; $p<0,001$		$t=1,801$; $p=0,073$	
<i>Eğitim Durumu</i>				
Lisan Öncesi	1,60	0,70	2,30	0,86
Lisans	1,63	0,66	2,57	0,74
Lisansüstü	1,43	0,54	2,44	0,77
	$F=1,824$; $p=0,164$		$F=2,692$; $p=0,070$	
<i>Hastanedeki Görev</i>				
Hekim	1,54	0,66	2,52	0,70
Hemşire	1,62	0,64	2,40	0,72
İdari Personel	1,55	0,63	2,41	0,74
Diğer Sağlık Personeli	1,60	0,66	2,49	0,90
	$F=0,181$; $p=0,909$		$F=0,341$; $p=0,796$	
<i>Çalışma Süresi (yıl)</i>				
≤ 8	1,64	0,64	2,53	0,79
> 8	1,48	0,66	2,34	0,78
	$t=1,956$; $p=0,052$		$t=1,842$; $p=0,067$	
<i>Yönetsel Pozisyon</i>				
Var	1,68	0,79	2,64	0,74
Yok	1,56	0,63	2,44	0,80
	$t=0,947$; $p=0,344$		$t=1,318$; $p=0,189$	

Katılımcıların Tablo 5'te yer alan önemsiz sanal kaytarma davranışlarına bakıldığında ise; bu davranışların yaş ($t=2,895$; $p=0,004$) ve cinsiyete ($t=-2,174$; $p=0,031$) göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Buna göre; 32 yaş ve altındaki katılımcıların önemsiz sanal kaytarma davranışı ortalamaları ($2,58 \pm 0,78$) 33 yaş ve üzerindeki katılımcıların ortalamalarına ($2,30 \pm 0,78$) göre ve erkeklerin önemsiz sanal kaytarma davranışı ortalamaları ($2,61 \pm 0,86$) kadınların ortalamalarına ($2,39 \pm 0,74$) göre daha yüksek bulunmuştur. Katılımcıların önemsiz sanal kaytarma davranışı ortalamaları bu araştırma kapsamında incelenen medeni durum, eğitim durumu, hastanedeki görev, çalışma süresi ve yönetsel pozisyonun olup olmaması durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Elde edilen tüm bu bulgular doğrultusunda; kurulan H_1 hipotezi yaş, cinsiyet ve medeni durum değişkenleri açısından kabul edilmiştir.

Tablo 6'da sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı alt boyutlarını işyerinde bilgisayar ve internet kullanımına ilişkin özelliklerine göre karşılaştıran test sonuçları görülmektedir. Buna göre katılımcıların önemli sanal kaytarma davranışlarının bilgisayar kullanma yılı ($t=2,520$; $p=0,012$) ve işyerinde internete erişmek için kullanılan araçlar ($F=3,261$; $p=0,040$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre; 14 yıl ve daha az süredir bilgisayar kullanan katılımcıların önemli sanal kaytarma davranışı ortalamaları ($1,68 \pm 0,72$) 14 yıldan uzun süredir bilgisayar kullanan katılımcıların ortalamalarına ($1,48 \pm 0,55$) göre ve işyerinde internete erişmek için sadece şahsi araçlarını kullanan katılımcıların önemli sanal kaytarma davranışı ortalamaları ($1,67 \pm 0,71$) sadece işyeri bilgisayarını kullanan katılımcıların ortalamalarına ($1,25 \pm 0,34$) göre daha yüksek bulunmuştur. Katılımcıların önemli sanal kaytarma davranışı ortalamaları bu

Tablo 6. Katılımcıların İşyerinde Bilgisayar ve İnternet Kullanımına Göre Sanal Kaytarma Alt Boyutlarına İlişkin Puanları

Değişkenler	Önemli Sanal Kaytarma		Önemsiz Sanal Kaytarma	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
<i>Bilgisayar Kullanım Yılı</i>				
≤14 yıl	1,68	0,72	2,45	0,85
>14 yıl	1,48	0,55	2,47	0,74
	$t=2,520$; $p=0,012$		$t=-0,24$; $p=0,811$	
<i>İnternet Kullanım Yılı</i>				
≤11 yıl	1,63	0,69	2,41	0,82
>11 yıl	1,49	0,56	2,55	0,74
	$t=1,790$; $p=0,075$		$t=-1,395$; $p=0,164$	
<i>İnternet Bağlantısı</i>				
Var	1,59	0,64	2,49	0,76
Yok	1,55	0,68	2,36	0,92
	$t=0,367$; $p=0,714$		$t=0,997$; $p=0,320$	
<i>İşyerinde İnternete Erişmek İçin Kullanılan Araçlar</i>				
İşyeri Bilgisayarı	1,25	0,34	2,16	0,62
Şahsi Araçlar	1,67	0,71	2,60	0,84
İşyeri Bilgisayarı ve Şahsi Araçlar	1,56	0,62	2,41	0,75
	$F=3,261$; $p=0,040$		$F=3,198$; $p=0,042$	
<i>İşyerindeki Bilgisayarı Diğer Çalışanlarla Paylaşma Durumu</i>				
Evet	1,61	0,66	2,49	0,79
Hayır	1,51	0,60	2,39	0,78
	$t=1,108$; $p=0,269$		$t=1,160$; $p=0,386$	
<i>Çalışma Alanı</i>				
Tek Kişilik Ofis	1,52	0,56	2,37	0,58
Paylaşılan Ofis	1,59	0,67	2,49	0,84
	$t=-0,697$; $p=0,487$		$t=-0,971$; $p=0,333$	

araştırma kapsamında incelenen internet kullanım yılı, işyerindeki bilgisayarın internet bağlantısının olup olmaması, işyerindeki bilgisayarı diğer çalışanlarla paylaşma durumu ve çalışma alanının türü açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

Katılımcıların Tablo 6'da yer alan önemsiz sanal kaytarma davranışlarına bakıldığında ise, bu davranışların sadece işyerinde internete erişmek için kullanılan araçlar ($F=3,198$; $p=0,042$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Ancak bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan analiz sonucunda anlamlı sonuç elde edilememiştir. Bununla birlikte grupların ortalamalarına bakıldığında, işyerinde internete erişmek için sadece şahsi araçlarını kullanan katılımcıların önemsiz sanal kaytarma davranışı ortalamalarının ($2,60 \pm 0,84$) sadece işyeri bilgisayarını kullanan katılımcıların ortalamalarına ($2,16 \pm 0,62$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer yandan katılımcıların önemsiz sanal kaytarma davranışı ortalamaları; bu araştırma kapsamında incelenen bilgisayar kullanım yılı, internet kullanım yılı, işyerindeki bilgisayarın internet bağlantısının olup olmaması, işyerindeki bilgisayarı diğer çalışanlarla paylaşma durumu ve çalışma alanının türü açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Dolayısıyla elde edilen bulgular doğrultusunda kurulan H_2 hipotezi; bilgisayar kullanım yılı ve işyerinde internete erişmek için kullanılan araçlar açısından kabul edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın temel amacı, sağlık çalışanlarının sergiledikleri sanal kaytarma davranışlarını belirlemek ve bu davranışların çeşitli bireysel, demografik ve işyerinde bilgisayar ile internet kullanımına yönelik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Öncelikle; araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının büyük bir kısmı (% 62,9), çalışma saatleri içerisinde iş dışı internet kullanımına 1 saatten az vakit ayırdıklarını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde bir kamu hastanesinde çalışan 260 hemşire üzerinde yapılan bir araştırmada da, hemşirelerin % 58,1'inin çalışma saatleri içerisinde iş dışı internet kullanımı için 1 saatten az vakit ayırdıklarını ifade ettikleri tespit edilmiştir (Arslan ve Demir, 2016, s.1631). Bu durum, sağlık çalışanlarının gün içerisindeki iş yoğunlukları ve mesleklerinin gerektirdikleri ile açıklanabilir.

Öte yandan, araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının % 64,1'i çalışma saatleri içerisinde internetin kişisel amaçlı kullanımının kabul edilebilir olduğunu ifade etmişlerdir. Söz konusu bu bulgu ulusal ve uluslararası literatürle de uyumluluk göstermektedir. ABD'de 316 kişi üzerinde yapılan bir araştırmada; işyerinde kişisel internet kullanımının tamamen kabul edilebilir olduğunu belirten katılımcıların oranı % 20,6, sadece belirli sınırlar içerisinde kabul edilebilir olduğunu belirten katılımcıların oranı % 29,1, üretkenliği etkilemediği sürece kabul edilebilir olduğunu belirten katılımcıların oranı ise % 31 olarak bulunmuştur (Anandarajan ve Simmers, 2004, s.7). Penang (Malezya)'ta serbest ticaret bölgesinde çalışan 126 kişinin dâhil edildiği bir araştırmada ise, katılımcıların % 70'i işyerinde internetin kişisel araştırmalar için kullanılmasının kabul edilebilir olduğunu ifade etmişlerdir (Ramayah, 2010: 297). Illinois (ABD)'te faaliyet gösteren bir makine imalat firmasında görev yapan 20 orta kademe yöneticinin katılımıyla yapılan bir çalışmada; katılımcıların % 90'ı zaman ve içerik açısından kısıtlı kişisel internet kullanımının kabul edilebilir olduğunu belirtmişlerdir (Grossenbacher-Fabsits, 2011, s.90). Asya'da büyük bir üniversitenin 191 mezunu üzerinde yapılan bir araştırmada ise; erkeklerin % 97'si, kadınların ise % 85'i işyerinde sergilenen sanal kaytarma davranışlarının kabul edilebilir olduğunu ifade etmişlerdir (Lim ve Chen, 2012, s.346). Bir kamu kurumunun farklı bölge müdürlüklerinde görev yapan 140 çalışanın dâhil edildiği ulusal bir çalışmada; çalışma saatleri içerisinde internet üzerinde işle ilgisi olmayan bir uğraş içerisinde olmanın tamamen kabul edilebilir olduğunu belirten çalışanların oranı % 18,4, kısmen kabul edilebilir olduğunu belirten çalışanların oranı ise % 36 olarak tespit edilmiştir (Ünal ve Tekdemir, 2015, s.103). İş yoğunluğu ve iş stresini hafifletmenin bir yolu olarak düşünülürse, gün içerisinde belirli sınırlar dâhilinde işyerinde internetin kişisel amaçlı olarak kullanılması çalışanların motivasyonunu artırabileceğinden bu durumun kabul edilebilir olduğu söylenebilir.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu ise, sağlık çalışanlarının % 66'sının çalışma saatleri içerisinde iş dışı internet kullanımının işteki üretkenliklerini artırdığını ifade etmiş olmalarıdır. Bu durum literatürde tartışmalı bir konu olup sanal kaytarmanın hem üretkenliği artırabileceğini (Block, 2001, s.229; Coker, 2011, s.244; Askew, 2012, s.20; Duhita ve Daelenbach, 2015, s.3) hem de üretkenliği azaltabileceği-

ni (Wen ve Lin, 1998, s.395; Conlin, 2000, s.105; Mills vd., s.2001; Mahatanankoon ve Igbaria, 2004, s.255) ifade eden araştırmacılar mevcuttur.

Bu çalışmada; sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışları arasında en yüksek ortalamaları “*Genel haber sitelerini ziyaret etmek*”, “*Gazete veya bültenleri ziyaret etmek*” ve “*İşle ilgili olmayan kişisel bilgileri kontrol etmek*” maddelerine verdikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar en düşük ortalamaları ise; “*Bahis sitelerini ziyaret etmek*”, “*Müzayede sitelerini online ziyaret etmek*” ve “*Online sohbet odalarına katılmak*” maddelerine vermişlerdir. Söz konusu bu bulgu ulusal ve uluslararası literatürle de uyumluluk göstermektedir. Arslan ve Demir (2016, s.1632) de hemşireler üzerinde yapmış oldukları araştırmalarında; hemşirelerin çalışma saatleri içerisinde en çok *haber sitelerini ziyaret ettiklerini* belirlemişlerdir. ABD’deki araştırma şirketlerinden biri olan Harris Poll (Eski adıyla Harris Interactive)’un 500 çalışan ve 350 bilgi işlem müdürünün katılımıyla gerçekleştirdiği bir araştırmada da, çalışanların en çok *haber sitelerini ziyaret ettikleri* tespit edilmiştir (Greenspan, 2004). Singapur’da işyerinde internete erişimi olan 226 çalışanın katılımıyla yapılan bir çalışmada da; *işle ilgili olmayan internet sitelerini görüntülemek ve genel haber sitelerini ziyaret etmek* en yüksek ortalamayı alan maddeler olarak bulunmuştur (Lim ve Teo, 2005, s.1086). Benzer şekilde ABD’de 201 MBA öğrencisinin dâhil edildiği bir araştırmada; *haber sitelerini ziyaret etmek* işyerinde en çok sergilenen sanal kaytarma davranışları arasında yer alırken, *bahis sitelerini ziyaret etmek* ve *online sohbet odalarına katılmak* ise en az sergilenen sanal kaytarma davranışları arasında yer almıştır (Blanchard ve Henle, 2008, ss.1074-1075). Avustralya’da 268 ofis çalışanı üzerinde yapılan bir başka araştırmada da; bir iş günü içerisinde en çok gerçekleştirilen sanal kaytarma davranışı *online haber sitelerini ziyaret etmek* iken, en az gerçekleştirilen sanal kaytarma davranışları *yetişkin sitelerini görüntülemek* ve *online bahis sitelerini ziyaret etmek* olarak bulunmuştur (Coker, 2011, s.246). Özel ve kamu sektöründen 183 kişinin katıldığı ulusal bir çalışmada ise, en yüksek ortalamayı alan sanal kaytarma davranışları arasında *iş dışı haberleşme için kişisel amaçlı e-posta kullanımı* ve *gazete veya haber sitelerini dolaşmak* yer alırken, en düşük ortalamaya sahip sanal kaytarma davranışları arasında *bilgisayarda kazanç amaçlı oyun oynamak* ve *yetişkin sitelerinde dolaşmak* yer almaktadır (Özkalp vd., 2012, s. 26).

Araştırmada sağlık çalışanlarının işyerlerinde kişisel amaçlı internet kullanım ortalamaları $2,01 \pm 0,63$ olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla sağlık çalışanlarının önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışı sergileme eğilimlerinin düşük olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Konya’da 198 sağlık çalışanı üzerinde yapılan bir araştırmada, sanal kaytarma davranışı gösterme eğilimi düşük olarak tespit edilmiştir (Kaplan ve Ögüt, 2012, s.7). Arslan ve Demir (2016, s.1632)’in hemşireler üzerinde yapmış oldukları çalışmada da, hemşirelerin önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışı sergileme eğilimlerinin düşük olduğu bulunmuştur. 383 akademik ve idari personel üzerinde yapılan başka bir araştırmada da; katılımcıların sanal kaytarma davranışı gösterme eğilimleri düşük olarak bulunmuştur (Çavuşoğlu vd., 2014, s.159).

Araştırmada, sağlık çalışanlarının sergiledikleri sanal kaytarma davranışları bireysel özelliklerine göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar; 32 yaş ve altındaki katılımcıların 33 yaş ve üzerindeki katılımcılara göre, erkeklerin kadınlara göre ve bekârların evlilere göre daha fazla önemli sanal kaytarma davranışı sergilediklerini ortaya çıkarmıştır. Benzer şekilde, 32 yaş ve altındaki katılımcıların 33 yaş ve üzerindeki katılımcılara göre ve erkeklerin kadınlara göre daha fazla önemsiz sanal kaytarma davranışı sergilediklerini tespit edilmiştir. Söz konusu bu bulgular ulusal ve uluslararası literatürle de uyumludur. ABD, Asya ve Hindistan’da 255 kişinin katılımıyla yapılan bir araştırmada, 20-34 yaş aralığındaki katılımcıların daha fazla sanal kaytarma eğiliminde olduğu belirlenmiştir (Ugrin vd., 2007, s.85). Garrett ve Dangizer (2008, s.291)’in ABD’de 1024 çalışan üzerinde yapmış oldukları çalışmada ise, erkeklerin kadınlara oranla daha fazla iş dışı internet kullanımıyla ilgilendikleri bulunmuştur. ABD’de 628 kişi üzerinde yapılan başka bir çalışmada ise, erkeklerin ve yaşça daha genç olan katılımcıların sanal kaytarma davranışı sergileme eğilimlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Vitak vd, 2011, ss.1755-1756). Lim ve Chen (2012, s.346) 191 kişi üzerinde yaptıkları araştırmalarında erkeklerin daha fazla sanal kaytarma davranışı sergilediklerini ortaya koymuşlardır. Norveç’te 11.018 kişinin dâhil edildiği bir araştırmada da; erkeklerin, bekârların ve yaşça daha genç olan katılımcıların çalışma saatleri içerisinde interneti kişisel amaçlı olarak daha fazla kullandıkları bulunmuştur (Andreassan vd., 2014, s. 906). McBride ve diğerlerinin (2015b, s.3) Academy of Medical Surgical Nurses’a üye olan 825

hemşirenin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmada da, 30 yaşın altındaki hemşirelerin 30 yaşın üzerindeki hemşirelere göre işyerlerinde işle ilgili olmayan aktiviteler için cep telefonlarını ve diğer iletişim araçlarını daha fazla kullanma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Arslan ve Demir (2016, s.1634)'in hemşireler üzerinde yapmış oldukları çalışmada da, bekâr ve genç yaştaki hemşirelerin daha fazla sanal kaytarma davranışında bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular Porter ve Donthu (2006)'nın araştırmasının sonuçlarını da desteklemektedir. ABD'de 539 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada Porter ve Donthu (2006, s. 999), yaşça daha büyük olan katılımcıların internet kullanım oranlarının gençlere göre daha düşük olduğunu bulmuşlardır. Bu bulgular; yaşça daha genç olan kişilerin teknolojiyi daha çabuk benimseyip kullanmalarıyla ve bekârların da sosyal hayatlarına daha fazla zaman ayırmalarıyla açıklanabilir.

Diğer taraftan yapılan analizler neticesinde katılımcıların önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışı ortalamalarının; bu araştırma kapsamında incelenen medeni durum (sadece önemsiz sanal kaytarma davranışı için), eğitim durumu, hastanedeki görev, çalışma süresi ve yönetsel pozisyonun olup olmama durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermediği belirlenmiştir. Bu durum ulusal ve uluslararası literatürdeki çalışma sonuçlarıyla da uyumludur (Ugrin vd., 2007, s. 86; Vitak vd., 2011, s.1756; Kaplan ve Çetinkaya, 2014, s.31; Woods, 2014, ss.39-40; Candan ve İnce, 2016, s.244).

Araştırmada, sağlık çalışanlarının sergiledikleri sanal kaytarma davranışları işyerinde bilgisayar ve internet kullanımına ilişkin özelliklere göre de karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar; 14 yıl ve daha az süredir bilgisayar kullanan katılımcıların 14 yıldan uzun süredir bilgisayar kullanan katılımcılara göre daha fazla önemli sanal kaytarma davranışı gösterdiklerini ortaya çıkarmıştır. Bu bulgu araştırmada yaş ile ilgili olarak elde edilen bulguyu da destekler niteliktedir. Bu bağlamda; 14 yıl ve daha az süredir bilgisayar kullanan katılımcılar, yaşça da daha genç oldukları için daha fazla sanal kaytarma davranışı sergilemektedirler. Araştırmada ayrıca, işyerinde internete erişmek için sadece şahsi araçlarını kullanan katılımcıların sadece işyeri bilgisayarını kullanan katılımcılara göre daha fazla önemli sanal kaytarma davranışı gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde önemsiz sanal kaytarma davranışı açısından bakıldığında da, bu davranışların işyerinde internete erişmek için kul-

lanılan araçlar açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Grupların ortalamalarına bakıldığında, işyerinde internete erişmek için sadece şahsi araçlarını kullanan katılımcıların sadece işyeri bilgisayarını kullanan katılımcılara göre daha fazla önemsiz sanal kaytarma davranışı sergiledikleri söylenebilir. Benzer şekilde; Ünal ve Tekdemir (2015, s.109) de 140 kamu çalışanı üzerinde gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında, internete erişmek için özel internet hattını kullanan çalışanların kurum hattını kullanan çalışanlara göre daha fazla sanal kaytarma davranışı sergilediklerini bulmuşlardır.

Diğer yandan katılımcıların önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışı ortalamalarının; bu araştırma kapsamında incelenen bilgisayar kullanım yılı (sadece önemsiz sanal kaytarma davranışı için), internet kullanım yılı, işyerindeki bilgisayarın internet bağlantısının olup olmaması, işyerindeki bilgisayarı diğer çalışanlarla paylaşma durumu ve çalışma alanının türü açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermediği belirlenmiştir. Bu değişkenlerle ilişkili olarak literatürde herhangi bir bulgu bulunmamakla birlikte sadece Ünal ve Tekdemir (2005, s.109)'in yapmış olduğu araştırmada bu çalışmadan farklı olarak, çalışanların sanal kaytarma davranışlarının internet kullanım yılı açısından farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; araştırmaya katılan sağlık çalışanlarından 32 yaş ve altındaki katılımcıların 33 yaş ve üzerindekiyle göre, erkeklerin kadınlara göre, bekârların evlilere göre, 14 yıl ve daha az süredir bilgisayar kullanan katılımcıların 14 yıldan uzun süredir bilgisayar kullananlara göre ve işyerinde internete erişmek için sadece şahsi araçlarını kullanan katılımcıların sadece işyeri bilgisayarını kullananlara göre daha fazla sanal kaytarma davranışı sergiledikleri tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgular ve literatür bilgisi ışığında; sağlık kurumları yöneticilerinin bu çalışanların çalışma saatleri içerisinde iş dışı internet kullanımıyla ilgili farkındalıklarını artırabilmeye yönelik önlemler alması önerilebilir. Bu doğrultuda; akıllı telefon, tablet, bilgisayar gibi cihazların doğru kullanımlarıyla ilgili olarak kurumsal politikalar oluşturulabilir. Bununla birlikte sağlık kurumları yöneticilerinin çalışanlarına bu cihazların kullanımından doğabilecek riskleri ve bu risklerin de hasta bakımını nasıl etkileyebileceğini anlatmaları ve bu cihazların işyerlerinde nasıl kullanılabileceğiyle ilgili belirli sınırlar çizmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- Anandarajan, M. ve Simmers, C. A. (2004). Constructive and Dysfunctional Personal Web Usage in the Workplace: Mapping Employee Attitudes. M. Anandarajan ve C. A. Simmers (Ed.). *Personal Web Usage in the Workplace: A Guide to Effective Human Resources Management* (s. 1-27). USA: Idea Group, Inc.
- Alpar, R. (2013). Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler (4. Baskı). Ankara: Detay Anatolia Akademik Yayıncılık Ltd. Şti.
- Andreassen, C. S., Torshelm, T. ve Pallesen, S. (2014). Predictors of Use of Social Network Sites at Work – A Specific Type of Cyberloafing. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19: 906-921.
- Arslan, E. T. ve Demir, H. (2016). Sanal Kaytarma: Bir Kamu Kurumunda Hemşireler Üzerinde Ampirik Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43): 1626-1637.
- Askew, K. L. (2012). *The Relationship between Cyberloafing and Task Performance and an Examination of the Theory of Planned Behavior as a Model of Cyberloafing*. Doctoral Dissertation, University of South Florida.
- Blanchard, A. L. ve Henle, C. A. (2008). Correlates of Different Forms of Cyberloafing: The Role of Norms and External Locus of Control. *Computers in Human Behavior*, 24: 1067-1084.
- Block, W. (2001). Cyberslacking, Business Ethics and Managerial Economics. *Journal of Business Ethics*, 33: 225-231.
- Candan, H. ve İnce, M. (2016). Siber Kaytarma ve Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Emniyet Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1): 229-253.
- Coker, B. L. S. (2011). Freedom to Surf: The Positive Effects of Workplace Internet Leisure Browsing. *New Technology, Work and Employment*, 26(3): 238-247.
- Conlin, M. (2000). Workers, Surf at Your Own Risk. *Business Week*, 3685, 105-106.
- Cavusoglu, S., Palamutcuoglu, A. ve Palamutcuoglu, B. T. (2014). The Impact of Demographics of Employees on Cyberloafing: An Empirical Study on University Employees. *Research Journal of Business and Management*, 1(3): 149-168.
- Duhita, S. ve Daellenbach, U. (2015). Is Loafing at Work Necessarily Detrimental?. *Centre for Labour, Employment and Work*, 1-4.
- ECRI (Emergency Care Research Institute). (2012). Top 10 Health Technology Hazards for 2013. *Health Devices*, 41(11): 1-24.
- Garrett, R. K. ve Dangizer, J. N. (2008). On Cyberslacking: Workplace Status and Personal Internet Use at Work. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(3): 287-292.
- Greenspan, R. (2004). Personal Surfing Just Part of the Workday. *The ClickZ Network*, April 28.
- Grossenbacher-Fabsits, D. M. (2011). *Male Middle Managers' Perceptions of Non-Work Related Internet Use*. Doctoral Dissertation, University of Phoenix.
- Hair JR., J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis (7th ed.)*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Henle, C. A., Kohut, G. ve Booth, R. (2009). Designing Electronic Use Policies to Enhance Employee Perceptions of Fairness and to Reduce Cyberloafing: An Empirical Test of Justice Theory. *Computers in Human Behavior*, 25: 902-910.
- Kaplan, M. ve Ögüt, A. (2012). Algılanan Örgütsel Adalet ile Sanal Kaytarma Arasındaki İlişkinin Analizi: Hastane Çalışanları Örneği. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 13(1): 1-13.
- Kaplan, M. ve Çetinkaya, A. Ş. (2014). Sanal Kaytarma ve Demografik Özellikler Açısından Farklılıklar: Otel İşletmelerinde Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(1): 26-34.

- Katz-Sidlow, R. J., Ludwig, A., Miller, S. ve Sidlow, R. (2012). Smartphone Use During Inpatient Attending Rounds: Prevalence, Patterns, and Potential for Distraction. *Journal of Hospital Medicine*, 7(8): 595-599.
- Lim, V. K. G. (2002). The IT Way of Loafing on the Job: Cyberloafing, Neutralizing and Organizational Justice. *Journal of Organizational Behavior*, 23: 675-694.
- Lim, V. K. G. ve Teo, T. S. H. (2005). Prevalence, Perceived Seriousness, Justification and Regulation of Cyberloafing in Singapore: An Exploratory Study. *Information & Management*, 42: 1081-1093.
- Lim, V. K. G. ve Chen, D. J. Q. (2012). Cyberloafing at the Workplace: Gain or Drain on Work?. *Behaviour & Information Technology*, 31(4): 343-353.
- Mahatanankoon, P. ve Igbaria, M. (2004). Chapter XIII: Impact of Personal Internet Usage on Employee's Well-Being. M. Anandarajan ve C. A. Simmers (Ed.). *Personal Web Usage in the Workplace: A Guide to Effective Human Resources Management* (s. 246-263). USA: Idea Group, Inc.
- McBride, D. L., LeVasseur, S. A. ve Li, D. (2015a). Nursing Performance and Mobile Phone Use: Are Nurses Aware of Their Performance Decrements?. *JMIR Human Factors*, 2(1): e6: 1-6.
- McBride, D. L., LeVasseur, S. A. ve Li, D. (2015b). Non-Work-Related Use of Personal Mobile Phones by Hospital Registered Nurses. *JMIR MHealth and UHealth*, 3(1): e3: 1-5.
- Mills, J. E., Hu, B., Beldona, S. ve Clay, J. (2001). Cyberslacking! A Liability Issue for Wired Workplaces. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, October-November, 34-47.
- Özkalp, E., Aydın, U. ve Tekeli, S. (2012). Sapkın Örgütsel Davranışlar ve Çalışma Yaşamında Yeni Bir Olgu: Sanal Kaytarma (Cyberloafing) ve İş İlişkilerine Etkileri. *Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası*, Mart, 18-33.
- Porter, C. E. ve Donthu, N. (2006). Using the Technology Acceptance Model to Explain How Attitudes Determine Internet Usage: The Role of Perceived Access Barriers and Demographics. *Journal of Business Research*, 59: 999-1007.
- Ramayah, T. (2010). Personal Web Usage and Work Inefficiency. *Business Strategy Series*, 11(5): 295-301.
- Smith, T., Darling, E. ve Searles, B. (2011). 2010 Survey on Cell Phone Use While Performing Cardiopulmonary Bypass. *Perfusion*, 26(5): 375-380.
- Ugrin, J. C., Pearson, J. M. ve Odom, M. D. (2007). Profiling Cyber-Slackers in the Workplace: Demographic, Cultural, and Workplace Factors. *Journal of Internet Commerce*, 6(3): 75-89.
- Ugrin, J. C. ve Pearson, J. M. (2013). The Effects of Sanctions and Stigmas on Cyberloafing. *Computers in Human Behavior*, 29: 812-820.
- Ünal, Ö. F. ve Tekdemir, S. (2015). Sanal Kaytarma: Bir Kamu Kurumunda Ampirik Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2): 95-118.
- Vitak, J., Crouse, J. ve LaRose, R. (2011). Personal Internet Use at Work: Understanding Cyberslacking. *Computers in Human Behavior*, 27: 1751-1759.
- Wen, H. J. ve Lin, B. (1998). Internet and Employee Productivity. *Management Decision*, 36(6): 395-398.
- Woods, F. (2014). *A Study into the Relationship between Cyberloafing, Procrastination and Conscientiousness in the Workplace*. Department of Psychology, DBS School of Arts, Dublin.